

DLA Doktori értekezés tézisei

ZOMBOLA PÉTER

A TINTINNABULI RENDSZER EREDETE, KIALAKULÁSA ÉS MEGJELENÉSI FORMÁI ARVO PÄRT MŰVEIBEN

TÉMAVEZETŐ: DUKAY BARNABÁS

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28. számú művészet- és művelődéstörténeti tudományok
besorolású doktori iskola

Budapest

2009

I. A kutatás előzményei

Már középiskolás koromban megismerkedtem Arvo Pärt zenéjével. Az azóta eltelt idő alatt lehetőségem nyílt aprólékosan tanulmányozni és megismerni az egész eddigi életművet. Partitúrák, nemzetközi szakirodalom és hangfelvételek – mivel Pärt azon szerencsés szerzők közé tartozik, akinek egy darabjából akár 33 féle cd-felvétel is megjelenik¹ – mellett még azon filmek nagy részével is megismerkedtem, amihez a szerző zenéit használták fel. A Pärt-ről szóló idegen nyelvű szakirodalom többnyire egy-egy darabot emel ki az életműből, és azt elemzi, vagy a tintinnabuli szerkesztésmód jellemzőit mutatja be az adott kompozícióban, esetleg a tintinnabuli stílus előzményeit fejtegeti. Magyar nyelvű szakirodalom gyakorlatilag nem létezik, mindösszesen egy szakdolgozat képviseli ezt a témát eddigi információim szerint,² illetve néhány cikk és kritika a Muzsika című

---

¹Forrás: www.amazon.com - Cantus in memory of Benjamin Britten, UE

² Mészáros, Péter: Idő – Ember – Zene. Időkapcsolatok Arvo Pärtnél a Sieben Magnificat-antiphonen című darabjának tükrében, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2006

folyóiratban. Ezt a hiányt szeretném legalább részben pótolni doktori értekezésemmel.

II. Források

Disszertációm legfőbb forrása Paul Hillier Arvo Pärt-ről készült angol nyelvű könyve, mely az eddig megjelent egyetlen viszonylag átfogó mű a szerző életéről és a tintinnabuli szerkesztésmódról.³ A könyv a kilencvenes évek közepéig követi a szerző pályáját. Emellett a David Pinkerton által szerkesztett hivatalos honlap, és az Universal honlapja volt még elsődlegesen segítségemre disszertációm elkészítésekor. További információkat kaphattam a már említett magyar nyelvű forrásokból, hivatalos filmes internetes forrásokból. A tintinnabuli stílus kapcsán előkerülő zenei alapkérdések és alapfogalmak tisztázásakor a Brockhaus-Riemann és a Böhm Zenei szótár, illetve a Magyar Értelmező Szótár on-line változata volt segítségemre. A függelékben az eddigi elemző szakmai szemléletet esztétikai, filozófiai és főleg pszichológiai megközelítésekkel egészítettem ki,

³ Hillier, Paul: Arvo Pärt, Oxford University Press, 1997

melyhez nagy segítségemre voltak többek között Ehmann Bea és Eric Berne pszichológiai tárgyú könyvei és tanulmányai.

III. Módszer

Első és egyben legfontosabb lépés volt számomra a szerző műveinek elemzése. Az Universal kiadó minden Pärt művet megjelentet, melyeket zenei könyvtárakból, kollégáktól, bécsi és amszterdami zeneműboltokból sikerült beszereznem. Törekedtem arra, hogy ne csak a szükséges kottákat, hanem minden megszerezhető hangfelvételt is összegyűjtsek. Mivel a szerző játszottabb műveiből igen sok felvétel készült, természetesen nem sikerült minden egyes lemezhez hozzájutnom, de így is az egész életmű a rendelkezésemre áll, egyes darabok akár 4-5-féle előadásban is. A kották és felvételek tanulmányozása mellett a szakirodalmat is elolvastam, különös tekintettel az előbb említett Hillier könyvre. A tintinnabuli rendszer eredetéhez kapcsolódóan elkerülhetetlen volt régebbi korok zenéinek vizsgálata is, különös tekintettel a reneszánsz szerzők műveire. A zenei

példák mellett a társművészetek is szóba kerülnek, elsősorban az építészet és a filmművészet. Rendszeres megbeszéléseket folytattam a Pärt művek magyarországi előadóival és szakértőivel: Cser Ádámmal, a Victoria Kamarakórus vezetőjével, Mészáros Péterrel, az Arpa d'Or Énekegyüttes karnagyával és Nagy Bernadettel, a Discantus Énekegyüttes egyik vezetőjével. Az utolsó fejezetben, a *Függelékben* Pärt zenéjének két másik aspektusát vizsgáltam meg. Először a szerző zenéit felhasználó, vagy azokon alapuló filmekről írok, melyek elemzéséhez barátaim – akik a fiatal filmes rendezőgeneráció kiemelkedő tehetségei – voltak segítségemre. Végül Pärt zenéjének pszichológiai vonatkozásait ismertetem, amihez pszichológus és pszichiáter barátaim, valamint az általuk ajánlott szakirodalom volt segítségemre.

IV. Eredmények

Az *első fejezetben* éppen egy néhány oldalas életrajzzal indítom munkámat a szerző megismertetése érdekében,

mivel magyar nyelvű életrajz napjainkig nem jelent meg róla.

A *második fejezetben* a tintinnabuli rendszer kialakulásáról, illetve a kialakuláshoz vezető útról fogok írni. Ez magában foglalja a korai szerialista és kollázs-technikával készült műveket, egészen az első tintinnabuli darab, a Für Alina megszületéséig.

A tintinnabuli rendszer részletes bemutatása a *harmadik fejezet* feladata. Pontról pontra vizsgálat tárgyává teszem a hangrendszerét, szólamtípusait, hangszerelést, ritmikáját és minden lehetséges más szegmensét.

A legterjedelmesebb, *negyedik fejezetben* a legjelentősebb, tintinnabuli szerkesztésmóddal írt műveket elemzem. A vokális,- és zenekari műveken át a kamarazenén keresztül a szóló hangszerre írott darabokig minden fontosabb alkotás helyet kap a fejezetben.

Az *ötödik fejezetben* először egy rövid áttekintés következik, ahol fontosnak és elengedhetetlennek tartom a kitekintést a tintinnabuli művek más művészeti ágakban, elsősorban a filmekben való felhasználására.

A fejezet második részében az előzőekben megszokott elemző szemléletet inkább zenepszichológiai és nem feltétlen zenei megközelítések a kérdések váltják fel. Olyan kérdések, amiket talán sok kortárs alkotóművész feltesz magának, választ azonban nem mindig talál rájuk. Nos, azt nem ígérhetem, hogy válaszokkal fogok minden esetben szolgálni, de igyekszem minél több nézőpontot felvonultatni – leginkább a sajátomat – természetesen Pärt zenéjét és tintinnabuli rendszerét kiindulópontnak tekintve.

A tintinnabuli rendszer eredetét a gregorián énekben és a reneszánsz egyházi zenében találtam meg. A reneszánsz zenén belül elsősorban Ockeghem és Palestrina műveire és komponálási technikáira utaltam, melyeket igen közel érzek a tintinnabuli rendszerhez és Pärt darabjaihoz mind szerkesztésmódjukban, mind gondolkodásmódjukban. Ez a rendszer vonul végig a bemutatott darabokon keresztül. Igyekeztem minél szélesebb összefüggésrendszerbe beleilleszteni a kapott eredményt, ami az aprólékos és terjedelmes elemzésekkel együtt alkot komplex egységet.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

Fontosabb források és felhasznált irodalom:

Hillier, Paul: Arvo Pärt, Oxford University Press, 1997

Mészáros, Péter: Idő – Ember – Zene. Időkapcsolatok Arvo Pärtnél a Sieben Magnificat-antiphonen című darabjának tükrében, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2006

Pärt, Arvo: Collected Choral Works, Universal Edition, 1999

Kelemen, Imre: A zene története 1750-ig, Editio Musica Budapest

Jeppesen, Knud: Ellenpont, Editio Musica Budapest, 1975

Brockhaus-Riemann: Zenei lexikon, Editio Musica Budapest, 1985